

H. A. Poeze, ed., *Politiek-politioneele overzichten van Nederlandsch-Indië*, I, 1927-1928 (Bronnenpublikatie Koninklijk instituut voor taal-, land- en volkenkunde; Den Haag: Martinus Nijhoff, 1982, cxxv + 573 blz., f60,-, ISBN 90 247 6187 5); II, 1929-1930. *Bronnenpublikatie* (Dordrecht: Foris Publications Holland, lxxii + 544 blz., f50,-, ISBN 90 6765 053 6); III, 1931-1934 (Dordrecht: Foris Publications, 1988, xcv + 467 blz., f50,-, ISBN 90 6765 447 7); J. Th. P. Blumberger, *De nationalistische beweging in Nederlandsch-Indië*, H. A. Poeze, ed. (Indonesische herdrukken van het KITLV; Dordrecht: Foris Publications, 1987, xxvii + 466 blz., ISBN 90 6765 226 1).

De aanvankelijke aanleiding tot het doen samenstellen van de politiek-politionele overzichten was een zeer prozaïsche: de Indische bestuurders dienden inzicht te hebben in het doen en laten van die personen en organisaties, die potentieel subversief geacht konden worden, of dat in hun ogen al hoog en breed waren. De PPO's, vervaardigd door de algemene rechedienst, ressorterende onder het parket van de procureur-generaal, verschaften deze informatie en gaven tevens inzicht in het effect van de restrictieve maatregelen, waarmee de koloniale overheid vooral vanaf 1933 niet karig was.

Deze overzichten verschenen vanaf 1927 met ijzeren regelmaat, steeds één of enkele maanden beschrijvend en ingedeeld volgens een vast patroon. Daarbij werd stevast eerst de schijnwerper gericht op de 'extremisten' (een rijk gevarieerde rubriek, waaronder zowel zelfbenoemde dorpsmessiasen als doorgewinterde stalinisten gerekend werden), waarna vervolgens de nationalistische, mohammedaanse en Chinese bewegingen aan bod kwamen. Aan het slot van ieder rapport werden steeds die organisaties en bewegingen in het buitenland besproken, die geacht konden worden invloed uit te oefenen op de gang van zaken in de kolonie. De aandacht was hier vooral gericht op de Komintern, de CPH en de ontwikkelingen in China en in de Arabische wereld.

Deze PPO's, met al hun politionele eigenaardigheden een ware goudmijn voor de politieke en sociale geschiedenis van het vooroorlogse Indonesië, zijn tot op heden nog maar mondjesmaat gebruikt voor het historisch onderzoek. Ze zitten verspreid geborgen in het koloniaal archief en zijn, door hun massaliteit alleen al, moeilijk te verteren brokken voor de onderzoeker, die zo nu en dan eens enkele weken uit kan trekken voor archiefonderzoek. Het is daarom een toe te juichen onderneming van H. A. Poeze — en met hem van het Koninklijk instituut voor taal-, land- en volkenkunde — om deze rapporten in druk te doen verschijnen. Tot op heden hebben drie forse delen het licht gezien, die het verhaal brengen tot eind 1934. Een vierde deel is ons toegezegd. Of het lukken zal, de resterende jaren tot aan de tweede wereldoorlog in een enkel deel te vatten, moet nog afgewacht worden. Mocht het er eentje meer worden, dan zal in ieder geval de gebruiker dat niet behoeven te betreuren. Doordat deze rapporten nu in handzame bundels bijeen zijn gebracht en zijn ontsloten door uitgebreide personen- en zakenregisters krijgt de wetenschapsbeoefenaar, die als erfopvolger van de politieke recherche de belangstelling voor deze subversieve organisaties heeft overgenomen, de gelegenheid tot een veel gedetailleerder onderzoek en een snellere analyse, dan voordien mogelijk was. Daarbij wordt zijn leven nog veraangenaamd door de uitvoerige historische inleidingen en bibliografische overzichten, waarvan deze delen zijn voorzien. Werkelijk, er is reden, om Poeze dankbaar te zijn.

Dezelfde Poeze heeft, in de serie Indonesische herdrukken van het KITLV, een fotomechanische heruitgave verzorgd van het in 1931 verschenen werk van J. Th. Petrus Blumberger over

de nationalistische beweging in Nederlandsch-Indië. Dit werk, gebaseerd op hetzelfde materiaal, dat ten grondslag heeft gelegen aan de PPO's, ademt dan ook dezelfde geest. Het bestrijkt echter in hoofdzaak het aan het verschijnen van de PPO's voorafgaande decennium, terwijl de aandacht hier meer dan bij de politiek-politionele rapporten op de hoofdzaken gericht is. Zo vindt men hier uitvoerige verslagen van congressen van de Indonesische nationalisten en brede resume's van redevoeringen van mensen als Soekarno en Hatta. Blumbergers werk was al sinds jaren uitsluitend antiquarisch tegen hoge prijs verkrijgbaar, wat op zichzelf een aanwijzing is, dat deze heruitgave verantwoord is. Daarbij is deze nieuwe editie voorzien van nieuwe registers en van een korte levensschets van de loyale en uiterst precieze ambtenaar, die Petrus Blumberger was.

P. J. Drooglever

L. Blussé, *Tribuut aan China. Vier eeuwen Nederlands-Chinese betrekkingen* (Amsterdam: Cramwinckel, 1989, 196 blz., f39,50, ISBN 90 71894 07 X).

Wanneer er met het oog op een staatsbezoek in korte tijd een boek wordt geschreven over de betrekkingen tussen Nederland en het te bezoeken land dan is enige scepsis geboden. De auteur moet reeds goed in het onderwerp zijn ingevoerd en niet verplicht worden concessies te doen aan een beoogde verdieping van de goede betrekkingen. Voor *Tribuut aan China* werd hieraan voldaan. Blussé is de expert op het terrein van de Nederlands-Chinese betrekkingen en hij doet in zijn boek geen concessies. Hij vermeldt dat de Nederlanders pas in 1727 een handelsfactorij in Kanton mochten openen. De Portugezen zaten al vanaf het midden van de zestiende eeuw in Macao; Jezuïeten werden door de Chinezen gezien en behandeld als erudiete geleerden, de Nederlanders waren voor hen onbehouwen roodharige barbaren, soms zelfs zeerovers. In de zeventiende en achttiende eeuw waren de betrekkingen eerder een dialoog van misverstanden, dan hartelijke betrekkingen op voet van gelijkheid. China voelde zich toen superieur en eiste van de Nederlanders dat ze dit erkenden. Terwille van de handel deden zij dat. Het Chinese hof wilde geen handel, maar tribuut. De Chinese handelaren in de zuidelijke provincie Fujian wisten ondanks deze officiële politiek handel te drijven.

Tribuut aan China is een boeiend geschreven overzicht van betrekkingen tussen Nederlanders en Chinezen zowel in China, als in Indonesië en recentelijk ook in Nederland. Pas in 1863 kwamen er formele betrekkingen tussen het Koninkrijk der Nederlanden en China. Voordien was voor China belangrijker dan diplomatieke betrekkingen dat Chinezen, soms legaal soms illegaal, handel dreven met de VOC en dat zij naar Java, hoofdzakelijk Batavia, emigreerden om daar als kleine handelaren, bouwvakkers en grondwerkers, en als werkkrachten in de suiker geld te verdienen. Deze emigranten waren de centrale Chinese traditie dat China het middelpunt van de wereld was en eigenlijk niet verlaten mocht worden, ontrouw. Op grond van het *ius sanguinis* bleven zij evenwel tot China behoren. Zo beleefden zij dat ook.

China was belangrijk voor Nederland vanwege het handelsrijk van de VOC en in de negentiende eeuw de kolonie Nederlands-Indië. De wetenschappelijke ontdekking van China in de negentiende eeuw kwam voort uit de praktijk van het koloniaal bestuur. Zij begon in 1853 met een tolkenopleiding in Leiden, door vier studenten voortgezet met een verblijf in Amoy. Tolken ontwikkelden zich tot geleerden. Eén van hen, Gustaaf Schlegel, werd in 1875 hoogleraar Chinees te Leiden. Hij richtte zich nog op Zuid-China en Chinese emigratie naar